فصلنامه حسابداری مالی/ سال اول/ شماره ۱/ بهار ۸۸/ صفحات ۱۰۴-۱۱۸

بررسی عوامل مؤثر بر معضلات و تنگناهای مالی شرکت‌های تعاونی فعال استان کردستان

رضا جامعی*

چکیده

این تحقیق به بررسی عوامل مؤثر بر معضلات و تنگناهای مالی شرکت‌های تعاونی فعال استان کردستان می‌پردازد. هم‌چنین ویژگی‌هایی از قبیل کمبود دانش حسابداری، روش‌های نامناسب کنترلی، ضعف فرهنگ سهامداری، نهادهای غیرفعال و عدم انتخاب فعالیت صحیح اقتصادی نیز بررسی شده است. نتایج حاصل از آزمون فرضیه‌های تحقیق نشان داد، کمبود دانش حسابداری و روش‌های نامناسب کنترلی بر معضلات و تنگناهای مالی شرکت‌های تعاونی مؤثر هستند.ضعف فرهنگ سهامداری و نهادهای غیر فعال تأثیری بر معضلات و تنگناهای مالی شرکت‌های تعاونی ندارند. هم‌چنین عدم انتخاب فعالیت صحیح اقتصادی بر معضلات و تنگناهای مالی شرکت‌های تعاونی تأثیر دارد.

واژگان کلیدی: داشتن دانش حسابداری، تفکیک وظایف مالی، فرهنگ سهامداری، فعالیت صحیح اقتصادی و مدیران شرکت تعاونی.

* عضو هیأت علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد کردستان و دانشجوی دکتری حسابداری دانشگاه شیراز

[Downloaded from qfaj.mobarakeh.iau.ir on 2026-11-24]

۱. مقدمه

این تحقیق به بررسی عوامل موثر بر معضلات و تنگناهای مالی شرکت‌های تعاونی فعال استان کردستان می‌پردازد. همچنین ویژگی‌هایی از قبیل کمبود دانش حسابداری، روش‌های نامناسب کنترلی، ضعف فرهنگ سهامداری، نهادهای غیرفعال و عدم انتخاب فعالیت صحیح اقتصادی نیز بررسی شده است. نتایج حاصل از آزمون فرضیه‌های تحقیق نشان داد،کمبود دانش حسابداری و روش‌های نامناسب کنترلی بر معضلات و تنگناهای مالی شرکت‌های تعاونی موثر هستند.ضعف فرهنگ سهامداری و نهادهای غیر فعال تاثیری بر معضلات و تنگناهای مالی شرکت‌های تعاونی ندارند. همچنین عدم انتخاب فعالیت صحیح اقتصادی بر معضلات و تنگناهای مالی شرکت‌های تعاونی تاثیر دارد.

۲. فرضیه‌های تحقیق

در راستای هدف اصلی تحقیق- بررسی عوامل مؤثر بر معضلات و تنگناهای مالی شرکت‌های تعاونی فعال استان کردستان- فرضیات تحقیق به شرح زیر تدوین و طراحی شده‌اند:

H_1: کمبود دانش حسابداری بر معضلات و تنگناهای مالی شرکت‌های تعاونی فعال استان کردستان تأثیر ندارد.

H_2: روش‌های نامناسب کنترلی بر معضلات و تنگناهای مالی شرکت‌های تعاونی فعال استان کردستان تأثیر ندارد.

H_3 : ضعف فرهنگ سهامداری بر معضلات و تنگناهای مالی شرکت‌های تعاونی فعال استان کردستان تأثیر ندارد.

H_4: نهادهای غیر فعال بر معضلات و تنگناهای مالی شرکت‌های تعاونی فعال استان کردستان تأثیر ندارند.

H_5: عدم انتخاب فعالیت صحیح اقتصادی، بر معضلات و تنگناهای مالی شرکت‌های تعاونی فعال استان کردستان تأثیر ندارد.

[Downloaded from qfaj.mobarakeh.iau.ir on 2026-11-24]

۳. مبانی نظری فرضیه‌های تحقیق

۱-۳. دانش و تجربه حسابداری

اجرای مؤثر حسابداری نیازمند متخصص بودن حسابدار در تمام زمینه‌های مربوط شرکت‌های تعاونی و تسلط قوانین و مقرراتی مالی و محاسباتی کشور می‌باشد. لذا شناخت نیازهای حسابداری مزبور به مجموعه‌ای از آگاهی‌ها یا تجربیات خاص از اهمیت قابل ملاحظه‌ای برخوردار است.

حسابداری ممکن است، نیازمند به‌کارگیری انواع گوناگونی از آگاهی‌ها و تجربیات در زمینه‌های فنی، ساختاری شرکت‌های تعاونی متفاوت باشد، که حسابدار باید از دردسترس بودن مهارت‌های مورد نیاز برخوردار شود. اجرای حسابداری نیازمند تربیت حسابداران متخصص در تمام دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی است، به نحوی که چالش‌های پدید آمده در این حوزه را به ویژه در زمینه ارزشیابی عملکرد و ارزیابی هزینه‌ها رفع نماید. تربیت و حفظ نیروهای متخصص و کارآمد برای انجام این کار به ویژه با توجه به محدودیت منابع مالی و انسانی، یکی از معضلات بزرگی است، که شرکت‌های تعاونی با آن مواجه هستند(یزدان پناه، ۱۳۸۵).

مهم‌ترین منبع حسابداری، کارکنانی هستند که در حسابداری کار می‌کنند، از این رو این منبع مهم و حیاتی باید ویژگی‌های زیر را دارا باشد:

۱. خصوصیات فردی حسابداران

افرادی باید در مرحله استخدام به کار دعوت شوند که خصوصیات ویژه فردی و استعداد لازم را برای انجام دادن وظایف و مسئولیت‌های محول دارند. از این‌رو، حسابداران باید به توانند خوب محاسبه کنند، خوب سخن بگویند، اعتماد به نفس داشته باشند و در برخورد با سایر کارکنان شرکت، منظور خود را به خوبی و روشنی مطرح نمایند. کلیه اعضای گروه حسابداری باید سخت‌کوش و زیرک باشند، چنان آموزش دیده باشند که همواره مراقب و نگران رویدادهای غیر عادی باشند(سجادی،۱۳۸۰).

۲. آموزش

تمام اعضای حسابداری شرکت‌های تعاونی باید آموزش های دوره‌ای مناسبی را به طور مرتب ببینند تا مدیریت بتواند حداکثر بهره را از منابع حسابداری بدست آورد. تجربه نشان داده است که آموزش اعضای حسابداری هنگامی بیشترین کارایی و بهره‌وری را خواهد داشت که پاسخگوی نیازهای حسابداران است، و در چارچوب یک سیستم مناسب ارزیابی اجراء شود.

۳. ترکیب درست و مناسب

ترکیب درست و مناسب یعنی عملیات حسابداری توسط حسابدارانی انجام شود، که درجه و رتبه‌های مناسب را برای انجام دادن کار دارند ترکیب گروه حسابداری مورد نیاز برای انجام دادن کار، در مرحله برآورد نیاز به حسابدار مشخص می‌شود. تعداد اعضای گروه حسابداری مورد نیاز هر کار عموماً با

[Downloaded from qfaj.mobarakeh.iau.ir on 2026-11-24]

توجه به اندازه سازمان مربوط تعیین می‌شود. گاه به دلیل کمبود نیروی انسانی استفاده از خدمات حسابداری کارشناسان خارج از سازمان نیز به صورت موقت یا دوره‌ای ضرورت می‌یابد.

۴. لزوم آموزش مستمر

شرکت‌های تعاونی باید برای حصول اطمینان از حفظ و ارتقای سطح دانش حرفه‌ای کارکنان خود را از طریق تحصیلات و آموزش مستمر آنان برنامه داشته باشد، بدین ترتیب، هر حسابدار طبق استانداردهای حسابداری که مسئول برنامه‌ریزی، هدایت کار، اجراء است هم‌چنین شرکت‌های تعاونی، مسئولیت تدوین و اجرای برنامه‌ای را به عهده‌دارد که براساس آن از وجود الزامات تحصیلی و آموزش مستمر ذکرشده اطمینان یابد. شرکت‌های تعاونی هم‌چنین باید مدارک تحصیلی و آموزشی تکمیل شده را نگهداری کند. تحصیل و آموزش مستمر می‌تواند در زمینه مباحثی از قبیل پیشرفت های جدید در روش‌شناسی حسابرسی، حسابداری، ارزیابی کنترل‌های داخلی، اصول مدیریت و سرپرستی، مدیریت مالی، نمونه‌گیری آماری ،طرح ارزشیابی و تحلیل اطلاعات است(ایکوجیو و دیگران،۱۹۹۵).

۲-۳. روش‌های مناسب کنترلی

سیستم‌های کنترل داخلی در شرکت‌های مختلف بسیار متفاوت است. ویژگی‌های اختصاصی کنترل در هر سیستم به عواملی چون اندازه، نوع عملیات و هدف‌های سازمانی که سیستم برای آن طراحی شده است، بستگی دارد. اما وجود برخی عوامل برای استقرار یک سیستم کنترل داخلی رضایت‌بخش در هر شرکت بزرگ ضروری است. از دیدگاه حسابرسی صورت‌های مالی، ویژگی‌های مربوط عموماً آن‌هایی است که به امکان ثبت، پردازش، تلخیص و گزارش اطلاعات مالی در شرکت ربط پیدا می‌کند. این ویژگی‌ها می‌تواند به سه بخش ۱.محیط کنترلی ۲.سیستم حسابداری ۳.روش‌های کنترلی، تقسیم می‌شود.

۱. محیط کنترلی

محیط کنترلی از مجموعه عواملی کلی تشکیل می‌شود که برای دستیابی به سیاست‌ها و اجرای روش‌های شرکت طراحی می‌شود(زاهدی، ۱۳۷۸). عوامل داخلی محیط کنترلی شامل موارد زیر هستند:

- طرز تفکر مدیریت و نحوه اجرای آن،
- طرح منطقی سازمان،
- روش‌های مؤثر مدیریت نیروی انسانی،
- سیستم پیش بینی مالی و بودجه،
- واحد حسابرسی داخلی.

[Downloaded from qfaj.mobarakeh.iau.ir on 2026-11-24]

۲. سیستم حسابداری

برای دستیابی به هدف‌های کنترل داخلی، سیستم حسابداری باید آن چنان مؤثر است که معاملات را به طور صحیح و مناسب، ثبت، پردازش، تلخیص و گزارش کند. سیستم حسابداری علاوه بر استفاده از دفاتر روزنامه و کل و سایر ابزار های دفترداری باید شامل موارد زیر است:

- مستندات داخلی کافی برای تشخیص مسئول هر کار،
- فهرست حساب‌ها،
- دستورالعمل‌های اجرای رویه‌ها و روش‌های حسابداری و نمودگری که شیوه‌های مقرر برای پردازش معاملات را تصویر کند(اوین،۱۳۷۴).

۳. روش‌های کنترلی

مدیریت شرکت علاوه بر محیط کنترلی و سیستم حسابداری،کنترل‌های دیگری را برای انواع خاصی از معاملات و دارایی‌ها بر قرار می‌کند. این روش‌ها برای تأمین مقاصد زیر طراحی می‌شود:

- صدور مجوز معاملات و فعالیت‌ها به نحو صحیح،
- تفکیک مناسب مسئولیت‌ها،
- مستندات کافی و ثبت معاملات و رویدادها،
- حساب‌دهی مؤثر در مورد دارایی‌ها،
- ارزشیابی صحیح و مناسب اقلام ثبت شده.

تفکیک مسئولیت‌ها به عنوان یک مفهوم بنیادی کنترل داخلی این است که هیچ فرد یا دایره‌ای نباید به تنهایی عهده‌دار انجام دادن تمامی مراحل یک معامله است. اگر قرار باشد مدیریت شرکت فعالیت‌های آن را طبق برنامه تنظیمی هدایت کند، هر معامله باید چهار مرحله را به تنهایی پشت سر بگذارد:

- معامله باید مجوز داشته باشد،
- تصویب شود،
- به اجراء درآید،
- ثبت شود.

چنان چه هر یک از مراحل مزبور توسط فرد یا دایره‌ای نسبتا مستقل انجام پذیرد، سیستم کنترل داخلی تقویت می‌شود. بدین ترتیب هیچ فرد یا دایره‌ای دارای وظایف ناسازگار نخواهد بود تا هم به تواند اشتباهات و تخلف‌هایی را در جریان کارهای روزمره‌اش مرتکب شود و هم آن را پنهان دارد (پاسکال،۱۹۹۰).

حساب‌دهی در مورد دارایی‌ها تفکیک وظیفه حسابداری از وظیفه نگه‌داری دارایی، یکی از راه‌های قدیمی استقرار کنترل‌های داخلی است. هنگامی که دوایر حسابداری و نگهداری اموال از استقلال نسبی برخوردار باشند، کار یک دایره به عنوان تأیید کار دایره دیگر است. چنان چه مدارک حسابداری از دایره نگهداری اموال مستقل نباشد، مدارک مذکور به منظور پنهان داشتن ضایعات، خرابی‌ها یا مفقود شدن دارایی‌ها دستکاری شود.

[Downloaded from qfaj.mobarakeh.iau.ir on 2026-11-24]

۳-۳. ضعف فرهنگ سهامداری

معمولاً سهامداران شرکت‌های تعاونی اطلاعات چندانی در مورد وظایف و اختیارات خود و مدیران و بازرسان ندارند. شرکت‌های سهامی عام ،رفتار سهامداران، یک رفتار آگاهانه و پرسشگرانه است و حسابرسان نیز با ارائه اطلاعات و گزارش حسابرسی، به یک رفتار آگاهانه کمک می‌کنند. ولی در بسیاری از مجامع شرکت‌های تعاونی، به دلیل ضعف اطلاع رسانی مالی رفتار پرسشگرانه خیلی محدود است، معمولاً سهامداران، وظیفه‌ای جز تصویب ارایه شده به وسیله مدیریت را ندارد. در شرکت‌های سهامی عام، علیرغم وجود نهاد سیاستگذار فعال (مانند هیأت مدیره)، ضوابط و سیستم مدون حسابداری قوی و کارآمد و تفکیک منطقی وظایف مالی، در پایان هر سال مالی، اطلاعات صورت‌های مالی این شرکت‌ها توسط حسابرسان مستقل منتخب سهامداران حسابرسی می‌شود. وجود هیأت مدیره فعال، ضوابط و سیستم مدون‌حسابداری و نهایتاً مکانیزم حسابرسی امکان تخلف و اشتباه را در این شرکت‌ها به حداقل ممکن کاهش می‌دهد(شیوانی، ۱۳۸۶).

۴-۳. نهادهای تأثیرگذار غیر فعال و غیر مؤثر

بسیاری از شرکت‌های تعاونی از یک نهاد سیاست‌گذار فعال (مانند هیأت مدیره برخوردار نیستند. در این شرکت‌ها، نظارت بر فعالیت‌های مدیریت، بر عهده یک نهاد سیاستگذاری نیست، بلکه صرفا به مجموعه‌ای از افراد واگذار شده است. به علت محدودیت سوابق و دانش مالی، عدم درک ضرورت نظارت بر فعالیت‌های مدیریت، یا نداشتن وقت لازم برای پرداختن به این گونه امور، توجه چندانی به امر نظارت نشان ندهند(شیوانی، ۱۳۸۶).

۵-۳. انتخاب فعالیت صحیح اقتصادی

بعضی از شرکت‌های بزرگ تعاونی، به وسیله پرسنل و با حمایت جدی مدیران شرکت‌ها و سازمان‌های دولتی تاسیس می‌شود، حتی مدیران کلیدی شرکت‌ها و سازمان‌های دولتی به عنوان اعضای هیأت مدیره، مدیر عامل و بازرس شرکت تعاونی انتخاب می‌شوند. برخلاف موازین اقتصادی و رقابتی، سعی می‌کنند با استفاده از رانت اطلاعاتی در فرایند صوری مناقصه‌های، شرکت‌های تعاونی مذکور را به عنوان برنده مناقصه اعلام و کارهای پیمانکاری شرکت‌ها و سازمان‌های دولتی را به آن‌ها واگذار نمایند و شرکت‌های تعاونی با دریافت مبالغ هنگفتی کارهای مذکور را به پیمانکاران دست دوم و... می‌سپرند(اورکاواساکی،۱۹۹۶).

کسب درآمدهای باد آورده، مانع از ورود شرکت‌های تعاونی به فعالیت‌های صحیح اقتصادی می‌شود. این شرکت‌ها تمرین لازم را برای کسب درآمد واقعی، مشارکت منطقی در رقابت‌های اقتصادی و کسب تجربه و کادر سازی انجام نداده‌اند. در حقیقت، بقای این شرکت‌ها، منوط به دسترسی به اطلاعات

[Downloaded from qfaj.mobarakeh.iau.ir on 2026-11-24]